

מן האין לאין – בין שומקום לכלמקום – סיפור בלי גבולות: מחשבות על הטיפול
באישיות גבולית מנקודת מבטה של פסיכולוגיית העצמי.

ענת פרי

(קטעים תיאורטיים מתוך הרצאה שניתנה ביום העיון על הפרעות אישיות קשות – של
האיגוד הישראלי לפסיכותרפיה).

הפרעת אישיות, התופעה בה אנו עתידים לעסוק היום, היא קטגוריה אבחונית-נוזולוגית,
שהפציעה לעולם אי שם באמצע המאה הקודמת. ראשיתה, בעדויות שהולכות ונערמות,
בתחילת-אמצע המאה ה-20, המצביעות על קיומם של מטופלים קשים, אשר פונים
לעזרה, כשבפיהם תלונות כמו- תחושות ריקנות והעדר שמחה כרוניים, קשיי הסתגלות,
היפוכונדריה, בעיות תפקוד - הכוללות התנהגויות פרברטיות, התמכרות, אלימות, ועוד.
מעבר לעובדה, שתלונותיהם של מטופלים אלו לא תאמו את הסימפטומטולוגיה הנוירוטית
הקלאסית, ניסיונות לפרש את התנהלותם בכלים הטיפוליים המוכרים והמקובלים אז, נענו
בתגובות זעם קיצוניות, אקטינג אאוט, וקושי רב לשמור על הסטינג הטיפולי. גם
הטרנספרנס שפיתחו מטופלים אלה, דמה יותר במאפייניו לטרנספרנס פסיכויטי, מאשר
לנוירוטי. לא ניתן היה אפוא, לסווג אותם לקטגוריה של נוירוטים, אך מאידך, הם גם לא
היו פסיכויטים לחלוטין. השאלה שהדהדה בין כותלי חדרי הטיפול, היתה, האם מטופלים
אלה הינם ברי טיפול. תגובתם החריגה, והבלתי צפויה לטיפול, חייבה שידוד מערכות,
וחשיבה מחדש על מהות הטיפול, ואף מעבר לכך - על מהות האדם.

מתוך הדיון הענף והפוררה שאפיין את השיח הפסיכואנליטי של המאה הקודמת, צמח מודל
מבני, שמנסחו הברור ביותר היה אוטו קרנברג, אשר סיווג מטופלים לאחת משלוש רמות
ארגון אישיותי – רמת הארגון הנוירוטית, הגבולית, והפסיכויטית. החלוקה לרמות הארגון
השונות נבחנה על פי מספר פרמטרים: בוחן המציאות, אופי ההגנות, מידת האינטגרציה
של הזהות, רמת ההתפתחות של הסופר אגו, והיכולת לווסת דחפים. הקטגוריה שקרנברג

כינה - רמת ארגון אישיות גבולית - אופיינה בפנומנולוגיה של תפיסת מציאות לא עקבית, הנעה בין קצוות של שחור ולבן ומושפעת מאד מהשלכות; הגנות פרימיטיביות כמו: אידאליזציה, הזדהות השלכתית, אומניפוטנציה ודה וליואציה; זהות אישית דפוזית, עם מבנה אגו חלש, וקשיים ניכרים בוויסות הדחפים. קרנברג הציע מסגרת-על מושגית, מעין סל שלתוכו קובצו הפרעות אישיות כגון: האישיות הפרנואידית, הסכיזואידית, הנרקסיסטית, הנמנעת, ועוד.

כנציג נאמן של הגישה הפסיכואנליטית הקלאסית ותיאורית יחסי האובייקט, מבית היוצר של קליין את מאהלר, תפיסת עולמו של קרנברג היא תפיסת עולם הרואה בדחפים יסוד ראשוני המניע את האדם. הפרעת האישיות היא תולדה מכאיבה של עוצמת דחפים ראשונית גבוהה, שמרכזיות דחף המוות, או בגילומו היומיומי, כדחף האגרסיה – מודגשת בה. עוצמה ראשונית זו, מחלישה את האגו, כסוכנות שתפקידה הוא רגולציה של הדחפים לאובייקטים ההולמים, ומניבה את הפנומנולוגיה לה אנו עדים במטופלים אלה.

המודל המבני של קרנברג, הביא עמו ערך מוסף בבהירותו, בסדר ובארגון שהוא יצר. בהכרה בדבר קיומן של תופעות שלא ניתן להתבונן בהן דרך המשקפיים המוכרות: עוצמה מסוימת של הפרעה, יוצרת הוויה נפשית איכותית אחרת, שונה, המחייבת התייחסות נפרדת.

ומכאן אף נובע הרציונל הטיפולי. אם עיקר בעייתה של האישיות הגבולית מוגדר במונחים סימפטומטיים של עוצמת דחפים בלתי מרוסנת, הטיפול הנגזר מתפיסה זו, הינו טיפול שינסה להביא להכרתו, או להעלות למודעותו של המטופל, אספקטים תוקפניים בתוכו, מה שמכונה על ידי קרנברג - קונפרונטציה, תוך הצבת גבולות ברורים וקשוחים להתנהגותו חורגת הגבולות. ההישג הטיפולי, או התהליך התרפויטי מוגדרים במונחים של אינטגרציה בין חלקים. בין ייצוגים שונים - טובים ורעים של האישיות.

מן האיין לאין – בין שומקום לכלמקום – סיפור בלי גבולות / ענת פרי

לפני שאעבור לתרומתה של פסיכולוגיית העצמי לדיון בסוגיה שלפנינו, ברצוני להדגיש, כי בראייה היסטורית, השוואה בין קרנברג לקוהוט, עושה עוול לקוהוט, שהביא עימו גישה פרדיגמטית, מטה-תיאוריה חדשה, פורצת דרך. אף על פי כן, לצורך דיוננו היום אערוך מדי פעם השוואות, לצרכים דידקטיים, על מנת לחדד את אמירתה הייחודית של פסיכולוגיית העצמי.

בהמשך הרצאתי ארצה לטעון, בעקבות תפיסתו העמוקה של קוהוט, כי הראייה, זוית המבט, מכוננת את העולם. תפיסה המתבוננת על האדם מבחוץ, כזו של קרנברג, מכוננת עולמות תוכן מסוג אחד, שמהן נובעת תפיסה טיפולית מסוימת, בעוד שהתבוננות באדם מבפנים, קרי, מתוך הסובייקטיביות שלו, כפי שמציע קוהוט, באופן מהפכני, מולידה תיאוריה וטכניקה טיפולית שונות לחלוטין.

אם עיקר בעייתה של האישיות הגבולית מוגדר במונחים סימפטומטיים של עוצמת דחפים בלתי מרוסנת, הטיפול הנגזר מתפיסה זו, הינו טיפול שינסה להביא להכרתו, או להעלות למודעותו של המטופל, אספקטים תוקפניים בתוכו, מה שמכונה על ידי קרנברג - קונפרונטציה, תוך הצבת גבולות ברורים וקשוחים להתנהגותו חורגת הגבולות. ההישג הטיפולי, או התהליך התרפויטי מוגדרים במונחים של אינטגרציה בין חלקים. בין ייצוגים שונים - טובים ורעים של האישיות.

המהלך הטיפולי הקרנברגיאני-קליינאיני הוא מהלך לינארי: המטופל צריך לעבור מהלך התפתחותי ממצב סכזו-פרנואידי, מפורק, למצב אינטגרטיבי של הפאזה הדפרסיבית, שבה הוא מסוגל להכיל ללא פיצול את ייצוגי האובייקט הטובים והרעים. מעבר מנקודה א' לנקודה ב'.

החזון הטיפולי של פסיכולוגיית העצמי, מציע אפשרות לצמיחה בשני מוקדים, שביניהם מתנועע העצמי: מוקד הגרנדיוזיות, ומוקד האידאליות של העצמי. התנועה בין המוקדים

מן האין לאין – בין שומקום לכלמקום – סיפור בלי גבולות / ענת פרי

אינה לינארית, היא קומפלמנטארית. הימצאות במוקד אחד, מפקיעה הימצאות במוקד האחר. קוטב הגרנדיוזיות, הוא קוטב התקיימותנו האינדיבידואלית, הבדידה, כאובייקטים נפרדים בעולם. קוטב האידאליזציה הוא קוטב התקיימותנו מחוץ לעצמנו, בשרותם של האחרים, או של מטרות ואידאלים נעלים. זוהי אופנות התקיימותנו בנרקיסזם הקוסמי.

אופנות ההתקיימות האידאלית, או הנרקיסזם הקוסמי, היא אופנות התקיימות הנמצאת מעבר למחוזות הפאזה הדפרסיבית, והיא תולדה של מטפיזיקה קוואנטית. מדובר במהלך התפתחותי היסטורי של הפסיכואנליזה, הנעה מן הפסיכואנליזה האינטרה-פסיכית, דרך הפסיכואנליזה האינטר-פסיכית, לעבר פסיכואנליזה טרנס-פסיכית, שמייצגה הנאמן והנחוש ביותר בארץ הינו רענן קולקה.

חשוב להבחין בין אידאליזציה במינוח הקוהוטיאני, לאידאליזציה בעגה הקליינאנית, שם היא מנגנון הגנה, עמדה המאדירה את האובייקט באופן לא ריאלי, כהגנה בפני הדחפים התוקפניים כלפיו. מטרתו של טיפול על פי הבנה זו, היא לפרק את האידאליזציה, ולהפגיש את המטופל עם הדחפים התוקפניים המסתתרים מאחוריה. בהמשך דברי אנסה להראות, בקנה אחד עם תפיסת פסיכולוגיית העצמי, כי מה שנחוץ לדינה איננו לפרק את האידאליזציה, אלא דווקא לאפשר לה לשהות במרחב של אידאליזציה. לכך היא מתכוונת, כשמבקשת להתכרבל על הספה בחדרי.

לסיכום עד כה, ניתן לומר כי מהלך הטיפול הקרנברגיאני נע, בלשונו של וויניקוט-מדיסאינטגרציה לאינטגרציה, בעוד שהקוהוטיאני נע בין דיסאינטגרציה לאנאינטגרציה, בשפת וויניקוט.

נחזור לשאלת הפרעות האישיות הקשות. בהקדמה לספרו הראשון, The Analysis of the self, שיצא בשנת 1971, מגדיר קוהוט את האישיות הגבולית כקטגוריה נפשית, אשר בדומה לפסיכוזה, אינה ניתנת לטיפול אנליטי. לדבריו, מדובר בשתי הפרעות המשקפות שבר כרוני עמוק בעצמי, וכתוצאה מכך, אין באפשרותם של מטופלים הנכללים בשתי קטגוריות אלה, לפתח טרנספרנס נרקסיסטי. בהעדרו של טרנספרנס זה - שהתנעתו היא לב הטיפול, והסיכוי לשינוי - לא ניתן לקיים תהליך תרפויטי בעל איכות ומאפיינים אנליטיים. לעומתן, הפרעות האישיות הנרקסיסטיות, משקפות שסע זמני בעצמי, הניתן לריפוי, ומפתחות טרנספרנס מאיכות ספציפית, אותו הוא מכנה טרנספרנס נרקסיסטי. טענה זו שלו, מזכירה במקצת, ולא בכדי, את טענתו של פרויד, כי הפסיכוזות, אינן ברות טיפול בשל העדר יכולתם של מטופלים פסיכוסים לפתח טרנספרנס ליבידינאלי, שהוא נוירוטי בהגדרתו. (לשם הבהרה - טרנספרנס ליבידינאלי - הוא דפוס יחסים ייחודי הנוצר עם המטפל, דפוס, הנשען על אנרגיות דחפיות בעלות אובייקט ומטרה, ובמהותו, הינו שחזור דפוס היחסים עם האובייקטים האדיפליים. טרנספרנס נרקסיסטי, הינו חיבור הנוצר עם הדמות הטיפולית, הנשען על אנרגיה נרקסיסטית, ואשר במהותו אינו שחזור של יחסים מוקדמים, אלא מטווה להתפתחות דפוסי התקשרות והוויה חדשים).

קוהוט, בראשית פריצתו המקצועית הגדולה, מחפש הכרה ואישור מן הממסד הפסיכואנליטי, ומבקש להצניע את הרדיקאליות התיאורטית והטיפולית, המבעבעת מכל דף מדפי ספר זה, והבאים אחריו. בהמשך דרכו, הוא מעז להתייצב מאחורי רדיקליות בלתי נמנעת זו, ונותן ביטוי ברור למהפכניותה, כפי שנראה. בשלב זה של התפתחות המקצועית, ניתן לומר באופן שטחי במקצת, כי קוהוט רואה באישיות הגבולית, תת קבוצה, מקרה פרטי של הפרעה על ציר הנרקסיזם, בעוד שעבור קרנברג, הפרעת האישיות הנרקסיסטית היא תת קבוצה, בקטגורית ארגון האישיות הגבולית. כלומר בדיוק להיפך.

בהמשך, כאמור, מעמיד קוהוט את הנרקסיזם בקדמת הבמה ואור הזרקורים, כציר התפתחותי מרכזי דרכו עובר האדם גלגולים והתמרות. הנרקסיזם הוא הליבה של ההווה

האנושית, טבורן של ההתרחשויות הנפשיות, ולא עוד אפיון, לא בשל, של האישיות, שיש להיפטר ממנו.

כמשקל נגד למודל של קרנברג הרואה במולקולה היסודית של האדם –אישיות, או רמת ארגון, מיכניזם מסוים באיכויות תפקוד ורמות שכלול משתנות- מציב קוהוט את היחס, כאבן הבניין היסודית של נפש האדם. יחס, שבאופן פרדוקסאלי, איננו מערכת יחסים, אלא אופנות התבוננות והתקיימות, אותה הוא מכנה אמפתיה. האמפתיה היא בראש ובראשונה אופנות התבוננות, שאיננה מתבוננת בסובייקט דרך מופעיו החיצוניים – קרי, הסימפטומים - אלא מבפנים. מתוך עצמיותו. ככזו, האמפתיה צופה, ובעת ובעונה אחת גם בוראת את השדה הנצפה. תופעות מתקיימות בשדה הפסיכולוגי, ומגדירות אותו, מתוקף המבט המתבונן בהן. זוהי הגדרה מרחיקת לכת. מה שאיננו נראה, איננו קיים. במובן זה, המטופל איננו מנגנון מקולקל שיש לתקן ולרפא. הוא ישות שהעדר מבט אמפתי גזר את קיומה וגורלה להיות בדיסאינטגרציה. בריא איננו מי ששובצו בו חלקים מפוצלים, אלא ברוא מחדש. הבריאות הנפשית, היא היבראות נכונה. בריא הוא מי שנברא כשלימות. לא בכדי אנו אומרים שלם ובריא. בריא הוא מי שהוא שלם.

האמפתיה, אליבא דקוהוט, מתקיימת דרך מזיגה, - merger או התמוססות, כהצעתו של רענן קולקה. זוהי מטריצה שבה שניים הופכים לאחדות אחת, שבה האחד הוא שדה, מרחב עמוק, עבור האחר, היכול להשתקע בו ולרווח בתוכו את גבולות העצמי שלו. את הצורך במזיגה זו, יכנה קוהוט, הצורך באידאליזציה, או בהאדרה. יש בכך העזה לומר, כי מצב של טשטוש גבולות, איננו מייצג בהכרח מצב גרסיבי- חולני, כי אם צורך אוניברסאלי שכולנו מצויים בו מעת לעת, ואשר הימצאות בו, היא המפתח לצמיחה. חווית המזיגה עם הטבע, הוא מצב לו אני קוראת כלמקום. מצב שבו החיבור לגופה הגדול של אמצאדמה, מקהה את חוויית הבדידות הקיומית של דינה, ולרגע היא הופכת להיות חלק ממנה. נמצאת בעת ובעונה אחת בשומקום ובכלמקום.

מן האין לאין – בין שומקום לכלמקום – סיפור בלי גבולות / ענת פרי

המרג'ר - הוויית המזיגה עם זולתעצמי אמפתי - הוא מצב המאפשר טרנספורמציה וריפוי לנפש. העצמי נח, בתוך מצע, המאפשר, כאמור, לגבולותיו להתמוסס עם האחר, תוך שהוא משיל עצמו לחלוטין מצורתו ללא חשש מפגיעה בגרעינו, ושוהה במצב הריוני, טרום לידתי. זהו מצב של להיות בעת ובעונה אחת בכלמקום, ובשומקום. שרייה זו מאפשרת חלחול ופעפוע של חומרים מן החוץ לפנים מן הפנים החוצה, בדומה לנשימה, שבה האוויר בחוץ הופך להיות חלק מן הפנים שבתוכנו. לא בכדי, אומר קוהוט, קיימת הקירבה האטימולוגית בין inspiration - שאיפת אוויר פנימה לריאותינו, לבין אינספירציה - השראה, מעיין היצירתיות שבתוכנו, המוליד את האפשרות להמציא עצמנו בכל פעם מחדש. לא בכדי, גם בעברית, המלה השראה, קרובה למלה שרייה, המאפיינת את מצב המזיגה. הא בהא תליא. גם דינה מתארת חווייה זו כשהיא מציינת את הריח, שהיא שואפת לריאותיה, כמשהו שמרגיע אותה.

מצב המזיגה, המחזיק בתוכו שומקום וכלמקום הוא מצב, שפיזיקת הקוואנטים תתאר כמצב של סופרפוזיציה, מצב של פוטנציאל להתגלמות, מצב המחזיק בתוכו אינספור אפשרויות להתפתחות, שרק אחת מהן תפציע ותופיע ברגע שתתרחש מדידה, קרי, מפגש, ברגע שנתבונן בתופעה. המבט, הוא זה ההופך את מצב הסופרפוזיציה לפוזיציה בעולם.

בפיזיקת הקוואנטים, הסופרפוזיציה היא האופנות בה נמצא האלקטרון בתוך האטום. איננו יודעים היכן הוא נע. הוא עשוי להימצא בכל מיני מקומות. הדרך היחידה לתאר את מיקומו היא לומר שהוא שרוע על פני המרחב כולו, שרוי בכל מקום. עד שנבצע מדידה, ונגלה אותו. זהו היש הבא מהאין.

האין, מרחב הפוטנציאלים המתהווה בהתבוננות אמפתית במטופל, באמצעות אמפתיה או מטריצת זולתעצמי, מזמן למטופל אפשרות היבראות מחדש. התבוננות דרך עדשות חיצוניות, אומר קוהוט, תיצור במטופל תגובתיות קשה, אותה פנומנולוגיה שקרנברג יכנה אישיות גבולית.

וכך הוא כותב בספרו The restoration of the self:

כאשר מטופל מגלה התנגדות או זעם ביחס לאינטרפרטציה שניתנה לו, הוא עושה זאת, לא מפני שהאינטרפרטציה המדויקת שלנו רופפה את המערך ההגנתי שלו, והפעילה את האנרגיה הדחפית-תוקפנית שהיתה כלואה בו, אלא מפני שהסיטואציה הקלינית שיחזרה התנסות טראומטית מוקדמת: התנסות בתגובה לא אמפתית, של זולת-עצמי, המאיימת על שלימות העצמי.

יש בדברים אלה אמירה מרחיקת לכת לגבי טבעו של האדם: הזעם, המופנה כלפינו, המטפלים, איננו ביטוי לעוצמת הדחפים של המטופל. התוקפנות איננה דחף ראשוני, גורם יסוד בנפש האדם. היא תולדה של התבוננות לא אמפתית שלנו בו. של מבט פוצע ומנוכר, היוצר קרע במעטפת העצמי, ומוביל לבצבוצו של הדחף, כמרכיב בדיד מתוך המארג המכונה עצמי.

זהו זעם שקוהוט יכנה זעם נרקיסיסטי.

זולת-עצמי שמטמיע בילד את צרכיו הפתולוגיים, אומר קוהוט, מעורר בילד הצפה רגשית, ההופכת לפאניקה, ואיננו מאפשר הנבטה של קוטב האידאליות בעצמי, האחראי על וויסות בדחפים באמצעות אידאלים מכוונים.

מה שמכונה הפרעת אישיות היא התארגנות שנוצרת, בהעדר מבט, במקום שבו לא מתאפשר חילוף חומרים תקין בין העצמי לסביבה. חילוף החומרים איננו התארגנות. הוא הוויה נושמת. גיבוש אישיותה של דינה, כדפוס התארגנות, של חיים בכפל עולמות, נוצרת במקום שבו אין לה אפשרות לחיות את חייה, והיא מוצאת עצמה חיה שחזורי חיים של אחרים, שמערים לתוכה הוריה: מי שאינו בורח ממקום שהייתו- איננו ניצל. מי שאינו

מן האין לאין – בין שומקום לכלמקום – סיפור בלי גבולות / ענת פרי

מחזיק במאהב - אינו יכול להמשיך לחיות. בהעדר האפשרות לשהות במרחב המאפשר התהוות מתמדת, ורטט מתמשך בין מצבי הוויה של גרנדיוזיות מחד, ואידאליזציה מאידך, יוצרת האישיות תנועתיות מלאכותית כזו, באמצעות פיצול - במקרה שלנו בין שני עולמות. פיצול, אשר לאמיתו של דבר מקבע אותה בהתארגנות, או רמת ארגון, שאינה מאפשרת התהוות, ואפילו לא התפתחות.

מצב של אין הוא מצב של צורה הקורסת לתוך התארגנות צרה ומוגבלת, במטרה לשמר פוטנציאלים, ובמטרה לשרוד בעולם הצורות וההפצעות. לעומתה - מצב האין, הוא מצב של העדר צורה כלשהי. הוא מה שביון יכנה -לינק, חיבור, הוא סוג של יחס, המאפשר לעבור ממצב של היקבעות לצורה, למצב של אי צורה, וממנו להפציע לצורה חדשה, או להשאר במצב ממוסס.

מצב האין, הוא מצב בו בהעדר זולתעצמי אמפתי, העצמי קורס לתוך עצמו, ככוכב לכת ננסי שכבה, בניסיון להישרד ולהתאיין מיני וביי, באופנויות שונות. כך פועלת דינה, בניסיונותיה להעלים עצמה כשהיא עוזבת את בית הוריה, או במאמציה האנורקטיים לצמצם את גופה לנקודה זעירה, בתקווה שהקיר יגונן עליה מאימת הפלישה. מצב האין הוא מצב שוויניקוט יכנה, מצב של דיסאינטגרציה. של קיפאון רגשי, של מוות תחושתית, בתוכו מנסה דינה להמשיך להתקיים בלי ידיעה ובלי תחושה. חיה במקום שבו אינה היא עצמה, והיא הינה - במקום שאינה חיה ומתקיימת בו. גרעין העצמי האמיתי שלה, מצוי מחוץ לספקטרום החוויות הנחוות. מה שאנו רואים קלינית, הוא מופע של התנהגויות, תחושות וחוויות, שביסודן אינן מחוברות לעצמיות הגרעינית של דינה. היא אינה יכולה לקחת חלק אמיתי בחיים, בהנאה, בשמחה או בכאב. רק בתחושות רפאים של חרדה וזעם, ותהומות של עצב.

כדי לשרוד במדבר תקופות ארוכות, נכנסים זרעי צמחים מסוימים למצב של תרדמת, בו הם מצמצמים את החלק החי, הווגטיבי שלהם לרמה בה כמעט לא מתקיימת פעילות מטבולית. במצב זה, בו התא הופך לנבג, הוא סוגר פעילויות תוך תאיות ומעבה את המעטפת החוץ-תאית, השומרת על הנבג בסביבה העוינת. כאשר צובעים נבגים, הם אינם נצבעים, ונראים כרשת חורים. באופן התקיימות זה, הם יכולים לשרוד תקופות ממושכות. זוהי התקיימות של קריסה לדיסאינטגרציה, לאֵיו. כמות הגשם הנחוצה לעורר נביטה, הקרויה סף הנביטה, גבוהה במדבר, יחסית לסף הנביטה של זרעים באזור לא מדברי. נחוצים הרבה מים כדי לחלץ את הזרע מתרדמתו.

אמירתו של קוהוט, כי הפרעת אישיות איננה עניין של קטגוריה היא אמירה מעזה. לתפיסתו כשאנו פוגשים הפרעת אישיות, שלא הצליחה לפתח טרנספרנס נרקסיסטי כלפינו, משמעות הדבר, שלא היינו בעמדה אמפתית כלפיה. זו לא דינה, שאינה מצליחה. זו אני המטפלת שאיני מצליחה להיות בעמדה אמפתית שמשמרת אצלה טרנספרנס נרקסיסטי. לא נוכל לדעת אם המטופל הוא אישיות גבולית, עד שלא נתניע את הטרנספרנס הנרקסיסטי. כלומר, נוכל לדעת זאת רק בדיעבד. אם צלח הטיפול, נראה שלא היה מדובר בהפרעת אישיות גבולית, אלא נרקסיסטית.

בתפיסה פרדוקסאלית זו, האופן בו אנו מתבוננים על תופעה, משנה אותה, הן כלפי העבר-בשאלה האם המטופל יוגדר כהפרעת אישיות גבולית או נרקסיסטית – והן כלפי העתיד – האם יהיה בר טיפול או לא. אין ישות קבועה אפריורית למפגש עימה. המטופל שנכנס לחדר ישנו כמובן, אבל זו הפרדוקסאליות: אין שם מישהו להיראות, אין שם מישהו שיושב לפני, אם לא אראה אותו, אם לא אקדים ואתבונן בו.

אחד האתגרים המונחים לפתחנו בטיפול, אומר קוהוט, הוא העצמת הקוטב האידאלי במטופל, המתאפשרת מתוך נכונותנו להיות זולתעצמי אידאלי עבורו, להימצא שם

מן האין לאין – בין שומקום לכלמקום – סיפור בלי גבולות / ענת פרי

בשבילו, מחוץ לעצמנו. בשיחות שניהל קוהוט עם הביוגרף שלו, צ'ארלס סטרוזייר, חודשים ספורים לפני מותו, ואשר פורסמו בספר - 'פסיכולוגיית העצמי וחקר רוח אדם', שיצא לאחר מותו, הוא אומר כך:

'כל עוד תרבות אחרת הינה זרה לנו לחלוטין, כמוה כפסיכוזה. קל לומר שהנאצים היו חיות פרא, וכי גרמניה נסוגה לאכזריות שלוחת רסן ולתשוקות כמו חייתיות. הצרה היא שגרמניה הנאצית ניתנת להבנה. ישנו גשר אמפתי, קשה ככל שיהיה לשמרו!'

קוהוט, ניצול שואה בעצמו, אומר כי אפילו תוקפנות שלוחת רסן, פסיכוטית, כזו של הנאצים, היא תלוית מבט. המבט, הוא זה שמגדיר את קיומה או אי קיומה של הפסיכוזה. הפסיכוזה אינה מהות בפני עצמה.

זהו מוסיף: 'הנוכל לבנות גשר אמפתי אל מי שבצעו את הזוועות האלה? מרגע שנוכל, הם יחזלו להיות תרבות פסיכוטית. איני יודע אם נוכל. אני חושב שעד כה איננו יכולים. הדבר קרוב מדי. (הכוונה למלחמת העולם השניה). אך לא הייתי אומר שבעיקרון עלינו להסכים כי הדבר אינו אפשרי. בעיקרון, על הדבר להיות אפשרי!'

באמירה מרחיקת ראות, ומקדימה את זמנה הוא אומר (בשנת 84) – 'שוב ושוב, החל בקפטן אחאב ועד למיכאל קולהאס והפלשתינאים היום, אנשים ירחיקו לכת במידה יתירה כדי לסלק פגיעה נרקיסיסטית. אנשים אלה היו מתים, ובלבד שלא לחיות בבושה!'

אם נתבונן על תרבות חולה במבט אמפתי, היא כבר לא תהיה פסיכוטית, ואולי, לא היתה נעשית פסיכוטית, לוא ידענו להתבונן בה אמפתית. אם נגלה מספיק אמפתיה, ניתן להבין גם את התרבות הגרמנית, וזו הפלשתינאית. האם נוכל ללמוד משהו מכך לעצמנו? אמפתיה, אומר קוהוט, עשויה לבטל את התוקפנות כפנומנולוגיה אנושית.

מן האין לאין – בין שומקום לכלמקום – סיפור בלי גבולות / ענת פרי

בעולם שיש בו פולשנות וחוסר כבוד לזולת, גבולות מתחייבים כצורך בהגנה עצמית אבל בעולם שיש בו הרמוניה ומזיגה העדר גבולות אינם מצביעים בהכרח על מצב בעייתי, אלא על אופנות התקיימות טבעית שלנו, שדווקא אולי היעדרה מקיומנו, מביא עלינו פורענויות. מוליך להתפתחותן של הפרעות חמורות.

